

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

P. Γούναρη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Δίνεται ο ορισμός και αναλύεται η σκοπιμότητα "κατασκευής" και χρήσης "γλώσσας τεκμηρίωσης". Δίνεται ο ορισμός του ΘΗΣΑΥΡΟΥ γενικά καθώς και οι προϋποθέσεις και τα κριτήρια δόμησής του. Επισημαίνεται η διαφορά ΛΕΞΗΣ - ΟΡΟΥ - ΘΗΣΑΥΡΙΚΗΣ ΛΕΞΗΣ. Περιγράφονται με λεπτομέρειες η σκοπιμότητα, το περιεχόμενο, η διάρθρωση και οι τρόποι χρήσης του ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠ/ΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ.

THESAURUS OF GREEK EDUCATIONAL TERMINOLOGY

R. Gounaris

SUMMARY

The definition and aims of a "documentary language" are given. The definition as well as the terms and criteria of a THESAURUS structure are described. The difference among WORD - TERM - THESAURUS WORD is identified. Detailed description of the aims, content, structure and ways of use of the THESAURUS OF GREEK FOR EDUCATIONAL TERMINOLOGY is given.

1. ΓΛΩΣΣΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ - ΘΗΣΑΥΡΟΙ

- Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο ISO 5964 / '85, η "γλώσσα τεκμηρίωσης" ορίζεται ως "ένα ελεγχόμενο σύστημα όρων που επιλέγεται από τη φυσική γλώσσα και χρησιμοποιείται για να αναπαραστήσει, σε περιληπτική μορφή, το περιεχόμενο εγγράφων / κειμένων (documents)". Πρόκειται δηλ. για μια γλώσσα "κατασκευασμένη" που αποτελείται από προκαθορισμένο, ελεγχόμενο λεξιλόγιο (controlled vocabulary) με το οποίο "αποτυπώνεται - διατυπώνεται" όλο το εννοιολογικό σύστημα ενός συγκεκριμένου γνωστικού πεδίου. Αυτό σημαίνει ότι το λεξιλόγιο διαφέρει ανά τομέα γνώσης και ότι π.χ. άλλο λεξιλόγιο τεκμηρίωσης χρησιμοποιείται για το χώρο της Εκπ/σης και άλλο για το χώρο των Τηλεπικοινωνιών.
- Η επιλογή του ειδικού λεξιλογίου δεν είναι μια αυθαίρετη διαδικασία. Προηγείται η εννοιολογική ανάλυση (conceptual analysis) του περιεχομένου του γνωστικού αντικείμενου και ακολουθεί η επιλογή των όρων που θα "αποδώσουν" αυτές τις

έννοιες. Η επιλογή γίνεται από σχετικό προς το αντικείμενο βιβλιογραφικό υλικό (βιβλία, περιοδικά, άρθρα, έγγραφα, γλωσσάρια κ.λ.π.) καθώς και από τη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι χρήστες για να "περιγράψουν" το αντικείμενο που τους ενδιαφέρει. Το επιλεγόμενο λεξιλόγιο αποτελεί τη λεγόμενη *documentary language* (γλώσσα τεκμηρίωσης).

- Ο όρος "τεκμηρίωση" (*documentation*) παραπέμπει σε δύο λειτουργίες: α) στην αποθήκευση εγγράφων / κειμένων / πληροφοριών σε βάσεις και Τράπεζες Δεδομένων και κατ' επέκταση σε Δίκτυα Πληροφόρησης και β) στην ανάκτηση αυτού του υλικού από χρήστες που ενδιαφέρονται γι' αυτό. Κατά την αποθήκευση / και ανάκτηση, ο τεκμηριωτής (εσ) / και ο χρήστης (-εσ) διευκολύνονται με το προεπιλεγμένο λεξιλόγιο στο να οδηγηθούν, με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια στο υλικό του ενδιαφέροντός τους, αποφεύγοντας έτσι ορισμένους κινδύνους και δυσλειτουργίες.
- Ας υποθέσουμε ότι ο τεκμηριωτής (-τές) αλλά και ο χρήστης (-εσ) δεν έχουν στη διάθεσή τους μια ειδική "γλώσσα" τεκμηρίωσης, αλλά χρησιμοποιούν, κατά τη δική τους εκτίμηση, "όρους εισόδου" για να ανατρέξουν στο υλικό που επιθυμούν. Λίγα από τα πιθανά προβλήματα είναι: α) να χρησιμοποιήσουν διαφορετικό *index term* (όρο τεκμηρίωσης) για την ίδια κατηγορία πληροφοριών, δηλ. όρους συνώνυμους ή ακόμη και ημισυνώνυμους β) να κάνουν χρήση ομογράφων που θα τους οδηγήσουν σε διαφορετική κατηγορία πληροφοριών από εκείνη του ενδιαφέροντός τους γ) να κάνουν χρήση είτε ευρύτερου είτε στενότερου όρου από τους οποίους δεν θα οδηγηθούν στο υλικό που χρειάζονται (έλλειψη ακρίβειας και στις δύο περιπτώσεις). Το αποτέλεσμα μιας παρόμοιας μη οργανωμένης διαδικασίας είναι ευνόητο: περισσότερος κόπος αλλά και χρόνος για να ανακαλύψουν το χρειαζόμενο υλικό ή ακόμη και πλήρης αποτυχία στο να το ανακαλύψουν. Με τη χρήση της "γλώσσας τεκμηρίωσης", η γλώσσα τεκμηριωτών / χρηστών ΣΥΜΠΙΠΤΕΙ, ενώ δυσλειτουργίες όπως επικαλύψεις, μειωμένη ακρίβεια, υπερβολική ευρύτητα, πολλαπλή αναζήτηση αποφεύγονται. Η "γλώσσα τεκμηρίωσης" κάθε γνωστικού πεδίου περιέχεται στο ΘΗΣΑΥΡΟ. Κατά το πρότυπο ISO 2788, ο Θησαυρός ορίζεται ως "ελεγχόμενο και ευέλικτο λεξιλόγιο όρων που έχουν μεταξύ τους ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ..." και το οποίο έχει εφαρμογή σε ένα ιδιαίτερο τομέα γνώσης". Όπως φαίνεται στον ορισμό, ο Θησαυρός δεν είναι κατάλογος όρων, γλωσσάρι ή λεξικό. Οι επιλεγμένοι άροι δομούνται σ' ένα αυστηρό σύστημα με ποικίλες σημασιολογικές σχέσεις μεταξύ τους, για το οποίο θα μιλήσουμε αναλυτικά κατά την περιγραφή του "Θησαυρού Ελληνικής Εκπ/κής Ορολογίας".

α) ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΔΟΜΗΣΗΣ ΘΗΣΑΥΡΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1. Να έχουν εντοπισθεί οι ακριβείς θεματικές περιοχές που θα "περιγράψουν" το γνωστικό αντικείμενο και θα το καλύπτουν πλήρως.
2. Να έχουν επιλεγεί οι κατάλληλοι όροι που θα καλύπτουν κάθε μια από τις θεματικές περιοχές.
3. Να έχει αποφασισθεί η ακριβής μορφή των όρων που θα αποτελέσουν τη "θησαυρική γλώσσα" (ενικός, πληθυντικός, ναι ή όχι ακρωνύμια κ.λ.π.).

β) ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΟΡΩΝ (συνήθη)

1. Προτιμώνται τα ουσιαστικά.
2. Τα επίθετα ή σε μετοχές επιλέγονται μόνο σε περίπτωση που δεν υπάρχει ουσιαστικό για να αποδώσει κατάλληλα την έννοια. Επίσης, επιλέγονται επίθετα που έχουν ουσιαστικοποιηθεί (π.χ. εργαζόμενος).
3. Τα ρήματα δεν χρησιμοποιούνται ποτέ ως όροι Θησαυρού.
4. Οι φράσεις που επιλέγονται για την απόδοση μιας έννοιας πρέπει να έχουν την πιο σύντομη δυνατή διατύπωση.
5. Σε περίπτωση ομογράφων όρων, η διάκριση γίνεται με έναν "προσδιοριστικό δείκτη" που μπαίνει σε παρένθεση και αποτελεί μέρος του όρου (π.χ. ΣΥΖΥΓΟΣ (Ο), ΣΥΖΥΓΟΣ (Η)).
6. Συντομογραφίες, ακρωνύμια ή αρκτικόλεξα καλό είναι να αποφεύγονται. Χρησιμοποιούνται μόνο εφ' όσον έχουν καθιερωθεί στην ομιλούμενη γλώσσα και με την προϋπόθεση ότι υπάρχει γι' αυτά "SCOPE NOTE" (σημείωση εφαρμογής).
7. Σε περίπτωση συνωνύμων, προτιμάται ο λιγότερο αμφίβολος ή αόριστος όρος ή ο όρος με τη συχνότερη βιβλιογραφική χρήση.
8. Σε περίπτωση ημισυνωνύμων, δηλ. όρων με μερική επικάλυψη ή με διαφορετική "απόχρωση" στην απόδοση μιας έννοιας, η επιλογή γίνεται με τα κριτήρια που αφορούν στους συνώνυμους όρους.
9. Όταν έχουμε όρους με αντίθετη σημασία, χρησιμοποιούνται και οι δύο, μόνο αν είναι διαμετρικά αντίθετοι. (π.χ. ΔΗΜΟΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ - ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.)
10. Τα σημεία στίξης πρέπει να αποφεύγονται όσο είναι δυνατόν, αλλιώς χρησιμοποιούνται μόνο εφ' όσον είναι απολύτως αναγκαίο. Προς αποφυγή δυσλειτουργιών από τη χρήση ειδικών σημείων (π.χ. τόνοι), χρησιμοποιούνται τα κεφαλαία γράμματα.
11. Αν ο όρος μπορεί να προκαλέσει αμφιβολία για το περιεχόμενό του, αλλά δεν υπάρχει εναλλακτική λύση, τότε πρέπει να δοθεί απαραίτητα επεξήγηση με "SCOPE NOTE" (σημείωση εφαρμογής).

1.1. ΛΕΞΗ - ΟΡΟΣ - ΘΗΣΑΥΡΙΚΗ ΛΕΞΗ

α) ΛΕΞΗ

Οι λέξεις σχεδόν πάντοτε έχουν περισσότερες της μιας σημασίας ή εκφράζουν "αποχρώσεις" της ίδιας σημασίας: χαρακτηρίζονται δηλ. από το γνώρισμα της πολυδυναμίας (multivalence). Το νόημα μιας συγκεκριμένης λέξης γίνεται αντιληπτό μόνο αν λάβουμε υπόψη το λεγόμενο γλωσσικό περιβάλλον (context) μέσα στο οποίο λειτουργεί, είναι δηλ. **εξαρτημένη** από το γλωσσικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται. Ας δούμε π.χ. το ρήμα ΒΑΦΩ, χρησιμοποιούμενο στην καθημερινή γλώσσα:

Βάφω το σπίτι μου.	Βάφτηκα έντονα.	Την έβαψα!
Τα έβαψα μαύρα.	Είμαι βαμμένος	κ.λ.π.

Στα παραπάνω παραδείγματα, το ρήμα ΒΑΦΩ "χρωματίζεται" με ποικίλες συγκινησιακές "αποχρώσεις" ή εκφράζει, κατά περίπτωση, ηθικές ή ακόμη και αισθητικές αξιολογήσεις που είναι προσωπικές και μπορούν να φτάσουν, με την εξέλιξη της γλώσσας, σε μεγάλο αριθμό.

β) ΟΡΟΣ

Με τα παραπάνω δεδομένα, η λέξη ΟΡΟΣ, στην κοινή της χρήση, έχει πολλές σημασίες:

Οι όροι του παιχνιδιού	Οι όροι συμβολαίου
Συζήτηση υπό όρους	Παράδοση άνευ όρων κ.λ.π.

Στα αγγλικά η λέξη TERM έχει 6 σημασίες, η έκτη είναι αυτή του επιστημονικού όρου. Ο επιστημονικός όρος, για να γίνει αποτελεσματικός στην επικοινωνία ανάμεσα σε άνθρωπο με άνθρωπο, άνθρωπο με μηχανή και μηχανή με μηχανή, πρέπει να υποστεί αυστηρό έλεγχο και να ακολουθεί αυστηρές προδιαγραφές. Αλλιώς, οδηγεί την επικοινωνία στην παρανόηση, τη σύγχυση και γενικά στο χάος.

Ο "**όρος**" έχει αυστηρά ορισμένη και επακριβώς περιορισμένη σημασία. Γι' αυτό το λόγο, ενώ η λέξη και η σημασία της αποτελούν μια **αδιαχώριστη** ενότητα, στην ορολογία οι **έννοιες** υπάρχουν **ανεξάρτητα** από τους **όρους**. Ο **όρος** ενώνει μια **λέξη**, με πολλές σημασίες σε ελεύθερη χρήση, με **συγκεκριμένη έννοια συγκεκριμένου** κλάδου γνώσης. Είναι δηλ. ένα "τεχνητό κατασκεύασμα" που αλλάζει μόνο όταν αρμόδια επιστημονικά όργανα αποφασίσουν ότι η αλλαγή είναι αναγκαία για λόγους επιστημονικής ακρίβειας.

Γενικά χαρακτηριστικά του όρου:

- α) είναι κοινωνικά ρυθμιζόμενος (socially regulated)
- β) στερείται προσωπικών συγκινήσεων - αξιολογήσεων
- γ) χάνει όλα τα συνώνυμά του

δ) προϋποθέτει τη μονοσημία

ε) αποδίδει συγκεκριμένη έννοια σε συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο.

γ. ΘΗΣΑΥΡΙΚΗ ΛΕΞΗ

Η "θησαυρική λέξη" (thesaurus word) είναι η τρίτη κατηγορία γλωσσικών συμβόλων που χρησιμοποιείται σήμερα στην επικοινωνία. Έχει ακόμη πιο περιορισμένη έννοια από εκείνη του **όρου**. Είναι δηλ. γλωσσικό σύμβολο που χρησιμοποιείται αποκλειστικά για την αποθήκευση / ανάκτηση πληροφοριών από ένα συγκεκριμένο σύστημα τεκμηρίωσης και πληροφόρησης, που λειτουργεί με χρήση Η/Υ. Υπάρχουν δύο κατηγορίες "θησαυρικών λέξεων": α) οι περιγραφείς (descriptors) και β) οι μη περιγραφείς (non-descriptors). Η "θησαυρική λέξη" είναι απόλυτα **εξαρτημένη** από το σύστημα πληροφόρησης στο οποίο έχει ενταχθεί. Η "θησαυρική λέξη" μπορεί να είναι:

α) λέξη: π.χ. ΑΓΑΠΗ (ίδια σημασία στην ομιλούμενη γλώσσα)

β) όρος: π.χ. ΑΤΥΠΗ ΕΚΠ/ΣΗ

γ) Κύριο Όνομα: π.χ. ΑΡΚΑΔΙΑ (συνήθως τοπωνύμια)

Ως "θησαυρικές λέξεις" χρησιμοποιούνται **συνήθως** όροι, δεν είναι όμως **αποκλειστικά** όροι.

2. ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ο Θησαυρός εκπονήθηκε στο πλαίσιο των ερευνητικών προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας, με πρόταση του Συμβούλου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου κ. Διάμεση Σ. και ανάδοχο έργου το Π.Ι. Η εργασία άρχισε τον Μάρτιο του 1988 και ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο του 1991. Ο Θησαυρός σχεδιάστηκε για να καλύψει κυρίως τις ανάγκες της Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης, αλλά περιλαμβάνει και ορισμένες περιοχές της Τριτοβάθμιας (διοίκηση, προσωπικό, σχολές, μαθήματα) καθώς και της Πρωτοβάθμιας (διοίκηση, προσωπικό). Βασικός στόχος του έργου υπήρξε η εξυπηρέτηση της εκπ/κής πληροφόρησης μέσω Βάσεων και Τραπεζών Δεδομένων, για τις οποίες μια "γλώσσα τεκμηρίωσης" ήταν απολύτως αναγκαία. Αποτελεί την πρώτη και μοναδική (απ' όσο μας είναι γνωστό μέχρι τώρα) προσπάθεια εκπόνησης Θησαυρού στον Ελληνικό χώρο. Περιλαμβάνει την απόδοση των όρων στην αγγλική, γαλλική και γερμανική γλώσσα.

2.1. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Το πρώτο βήμα για την εκπόνηση Θησαυρού είναι ο ακριβής καθορισμός των θεματικών περιοχών που να καλύπτουν όλο το εύρος του γνωστικού αντικείμενου. Για τον Καθορισμό των θεματικών περιοχών, βασικό υπόδειγμα υπήρξε ο πολύγλωσσος

Θησαυρός EUDISED (European Documentation and Information System for Education) που έχει συνταχθεί από το Συμβούλιο της Ευρώπης για να καλύψει τις ανάγκες τεκμηρίωσης των εκπ/κών ερευνητικών προγραμμάτων των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και όχι μόνο. Οι θεματικές περιοχές είναι συνολικά 39.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

1. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ
2. ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
3. ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
4. ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ -
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ
5. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
6. ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
7. ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ
8. ΥΛΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ
9. ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
10. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
11. ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
12. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ -
ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ
13. ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ
14. ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ
15. ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΤΕΧΝΗΣ
16. ΕΡΕΥΝΑ
17. ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ
18. ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
19. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ
20. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ
21. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ
22. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
23. ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΙ
24. ΤΥΠΟΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ
25. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ
26. ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ
27. ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ
28. ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
29. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
30. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
31. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
32. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
33. ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
34. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ -
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
35. ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
36. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
37. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ
38. ΑΕΙ ΚΑΙ ΤΕΙ
39. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

2.2. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΘΗΣΑΥΡΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α΄ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Το μέρος αυτό περιλαμβάνει σε αλφαβητική σειρά όλους τους επιλεγμένους όρους (περιγραφείς). Κάθε περιγραφέας δομείται σε ένα "μικροσύστημα" (λήμμα) που παρουσιάζεται στο παρακάτω παράδειγμα:

ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑ .....> περιγραφέας
No M/13.....> σειριακός αριθμός μικροθησαυρού
E/LEXICOLOGY ....
F/LEXICOLOGIE .....> γλωσσικές αποδόσεις | σχέση γλωσσικής ισοδυναμίας
D/LEXIKOLOGIE ...
BT/ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ.....> ευρύτερης σημασίας όροι | σχέσεις
ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ..... | ιεραρχίας
NT/ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ.....> στενότερης σημασίας όροι
ΟΡΟΛΟΓΙΑ.....
SC-N/ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ, ...> SCOPE NOTE
ΜΕΘΟΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΥΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΛΕΞΙΚΩΝ

Όπως φαίνεται στο παράδειγμα, αμέσως κάτω από τον περιγραφέα, υπάρχει ο αριθμός αναφοράς στον υποθησαυρό (θεματική περιοχή) στον οποίο ο όρος υπάγεται. Ο όρος ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑ υπάγεται στον υποθησαυρό 13 που αναφέρεται στην περιοχή ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ. Κάτω από τον σειριακό αριθμό, σε κάθετη στοιχισμένη τοποθέτηση υπάρχουν κατά σειρά οι δείκτες (E), (F) και (D) στους οποίους αντιστοιχούν οι γλωσσικές αποδόσεις του περιγραφέα στην αγγλική, γαλλική και γερμανική γλώσσα.

Σε κάθετη τοποθέτηση, κάτω από τους δείκτες γλωσσών και κατά ένα διάστημα πιο μέσα, τοποθετούνται πρώτα οι ευρύτεροι όροι (B.T. broader terms) και μετά οι στενότεροι όροι (N.T. narrower terms) σε σχέση με τον περιγραφέα. Απόφαση της ομάδας εργασίας υπήρξε να καταγραφούν μόνο δύο το πολύ BT και μέχρι 15 N.T. που τοποθετήθηκαν ο ένας κάτω από τον άλλο κατά αλφαβητική σειρά και όχι σε επίπεδα εννοιολογικού εύρους. Σημειώνουμε στο σημείο αυτό ότι σε άλλους Θησαυρούς η σειρά της κάθετης τοποθέτησης των B.T. και N.T. στηρίζεται συνήθως σε σχέσεις γένους - είδους, όλου - μέρους.

Στο τέλος του "μικροσυστήματος" (λήμματος) είναι δυνατόν να υπάρξει ο δείκτης S.N. (SCOPE NOTE), που καταχωρίζεται μόνο σε όσους περιγραφείς θεωρείται αναγκαίο, για λόγους σαφήνειας, ακρίβειας και συνεπώς διευκόλυνσης στην κατανόησή τους.

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΙΣ

Τον αλφαβητικό κατάλογο περιγραφέων ακολουθεί κατάλογος με τους μη περιγραφείς. Είναι όροι συνώνυμοι προς κάποιους περιγραφείς οι οποίοι προορίζονται να οδηγήσουν στη σύγκλιση της ορολογίας κατά την τεκμηρίωση / ανάκτηση των πληροφοριών. Ο αριθμός των μη περιγραφέων καθορίζεται με βάση το κριτήριο της συχνότητας χρήσης τους. Οι μη περιγραφείς δεν εντάσσονται σε "μικροσύστημα", όπως εκείνο των περιγραφέων. Τοποθετούνται κατά αλφαβητική σειρά, έχοντας δίπλα τους τον δείκτη "USE" και ακολούθως τον περιγραφέα στον οποίο αυτός παραπέμπει. Ο δείκτης USE ενημερώνει τον χειριστή της "γλώσσας τεκμηρίωσης" ότι αντί του μη περιγραφέα **πρέπει να χρησιμοποιήσει** τον περιγραφέα που δηλώνεται δίπλα στο USE. π.χ. ΓΕΩΠΟΝΙΑ USE ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΜΙΚΡΟΘΗΣΑΥΡΟΙ

Στο Θησαυρό αυτό, Μικροθησαυροί είναι οι 39 θεματικές περιοχές γι' αυτό έχουν και τον τίτλο των θεματικών περιοχών. Παρουσιάζονται ως κατάλογοι περιγραφέων που καλύπτουν το περιεχόμενο κάθε μιας από αυτές. Τη χρήση των Μικροθησαυρών θα εξηγήσουμε στο κεφάλαιο ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ - ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ.

2.4. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ - ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Α΄ ΕΥΡΕΤΗΡΙΑΣΗ

Η ευρετηρίαση ενός κειμένου απαιτεί βασικά δύο ενέργειες: α) την αποδελτίωση των εννοιών που "περιγράφουν" το περιεχόμενο του εγγράφου / κειμένου και β) την επιλογή των περιγραφέων που μπορούν να εκφράσουν αυτές τις έννοιες χωρίς καμμία αμφιβολία.

Σε ιδανική περίπτωση, το κείμενο / έγγραφο μπορεί το ίδιο να παράσχει τους κατάλληλους όρους (περιγραφείς), οπότε απλώς γίνεται μια αποδελτίωση από το κείμενο. Όταν η αντιστοιχία ενός περιγραφέα προς μία έννοια δεν είναι εμφανής, θα πρέπει να αναζητηθεί περιγραφέας με κριτήριο την "στενότητα" (specificity) της έννοιας, αλλιώς υπάρχει κίνδυνος να ανακληθούν είτε υπερβολικά πολλές είτε καθόλου πληροφορίες. Για παράδειγμα, αν για την έννοια ΜΟΛΥΝΣΗ ο τεκμηριωτής απευθυνθεί στον περιγραφέα ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, το υλικό που θα πάρει θα είναι υπερβολικά μεγάλο. Αν όμως απευθυνθεί στον ειδικότερο του προηγούμενου όρο ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ, που είναι περιγραφέας κοντινότερος στην έννοια ΜΟΛΥΝΣΗ, θα ανακαλέσει πιο εύκολα το υλικό του ενδιαφέροντός του.

Για να διευκολυνθεί στον εντοπισμό του καταλληλότερου ειδικού όρου, ο τεκμηριωτής πρέπει να συμβουλευτεί τον κατάλογο των περιγραφέων που περιέχονται

στον Μικροθησαυρό με τον αριθμό αναφοράς που έχει ο "ανεπιτυχής" περιγραφέας ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ. Είναι αυτονόητο ότι οι περιγραφείς ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ και ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ υπάγονται στον ίδιο Μικροθησαυρό.

Ειδικές περιπτώσεις

- α) Τι συμβαίνει αν η έννοια είναι ιδιαίτερα στενή σε σχέση με τον ευρύ σχεδιασμό του Θησαυρού; Σ' αυτήν την περίπτωση ο τεκμηριωτής θα πρέπει να καταφύγει στον επόμενο, μεγαλύτερης ευρύτητας, περιγραφέα που είναι διαθέσιμος στην ιεραρχική κλίμακα. Αν για παράδειγμα, δεν μπορεί να βρει τον περιγραφέα ΤΡΙΘΕΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, θα πρέπει να καταφύγει στον περιγραφέα ΠΟΛΥΘΕΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, που υπάρχει στο Θησαυρό (όπως και ο περιγραφέας ΜΟΝΟΘΕΣΙΟ ΣΧΟΛΕΙΟ).
- β) Αν η έννοια είναι σύνθετη και δεν υπάρχει κατάλληλος περιγραφέας στο Θησαυρό, η έννοια περιγράφεται με συνδυασμό όρων (περιγραφέων). Για παράδειγμα ο όρος ΕΘΝΙΚΗ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΑΔΑΣ δεν περιλαμβάνεται στο Θησαυρό. Υπάρχουν όμως οι περιγραφείς ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ και ΕΛΛΑΔΑ οι οποίοι πρέπει να συνδυαστούν.
- γ) Αν οι αποδελτιωμένες έννοιες αντιστοιχούν σε μη περιγραφές, τότε χρησιμοποιούνται οι περιγραφείς στους οποίους δέκτης "USE" παραπέμπει.
- δ) Αν δεν υπάρχει "είσοδος" που να αντιστοιχεί στη διατύπωση της έννοιας, αλλά το περιεχόμενο του κειμένου εντάσσεται στο περιεχόμενο του γνωστικού πεδίου, ο τεκμηριωτής έχει τη δυνατότητα, με χρήση της λογικής και της φαντασίας, να αντιστοιχίσει τη "δύστροπη έννοια" προς κάποιο περιγραφέα του Θησαυρού, με όποιους κινδύνους αυτό ενέχει

Η αποδελτίωση των εννοιών ενός εγγράφου / κειμένου στηρίζεται σε 2 κανόνες:

- α) στην αρχή της επιλογής: δεν πρέπει δηλ. να ληφθούν υπόψη παρά μόνο οι έννοιες για τις οποίες το παραστατικό έγγραφο / κείμενο περιέχει πληροφορία (-ίες) που μπορεί να ενδιαφέρει τους χρήστες.
- β) την αρχή της εξάντλησης του θέματος: όλες οι χρήσιμες έννοιες που εμφανίζονται στο κείμενο πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, είτε είναι ρητές είτε υπονοούμενες.

Β' ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Η διατύπωση μιας ερώτησης (από χρήστη) είναι μια ενέργεια συμμετρικά αντίστοιχη της ευρετηρίασης του κειμένου. Η διατύπωση της ερώτησης γίνεται στη φυσική γλώσσα του χρήστη. Ο διαχειριστής (-ες) των βάσεων στηριζόμενοι στις κύριες έννοιες της ερώτησης (αποδελτίωση εννοιών), βρίσκουν στο Θησαυρό τους αντίστοιχους περιγραφείς με τους οποίους γίνεται η ανάκτηση (retrieval) των πληροφοριών (-ίας).

Κατά την διαδικασία της ανάκτησης, ο τεκμηριωτής "εισάγει", αντί για κείμενα, ερωτήσεις, με μια μικρή όμως διαφοροποίηση. Συνήθως σε ερωτήσεις των χρηστών είναι πιο γενικές από το περιεχόμενο του κειμένου / εγγράφου (document) που επιθυμούν να ανακτήσουν. Έργο του τεκμηριωτή είναι να πετύχει τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια στη διατύπωση της ερώτησης μέσω περιγραφέντων. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να αναζητηθούν οι περιγραφείς που να ταιριάζουν, κατά το στάδιο της ανάκτησης, με εκείνους που χρησιμοποιήθηκαν κατά την τεκμηρίωση.

Εάν η ερώτηση του χρήστη είναι διατυπωμένη με περιγραφείς του Θησαυρού, ο τεκμηριωτής διατυπώνει την ερώτηση με τη σειρά των περιγραφέντων σε φθίνουσα εννοιολογική ευρύτητα.

Εάν η ερώτηση διατυπώνεται με μη περιγραφείς, αναζητούνται με τον δείκτη "USE" οι περιγραφείς και έχουμε την ίδια διαδικασία.

Εάν η ερώτηση εκφράζεται ή περιέχει πολυσύνθετους όρους, αυτοί αναλύονται σε απλούς ή λιγότερο σύνθετους και αναζητούνται οι αντιστοιχίες στους περιγραφείς του Θησαυρού.

Εάν η ερώτηση περιέχει έννοιες που δεν καλύπτονται από τους περιγραφείς, τους μη περιγραφείς ή μέσω των σημασιολογικών σχέσεων (B.T. ή N-T.) αυτό σημαίνει ότι το κείμενο που αναζητάται δεν περιλαμβάνεται στο σχεδιασμό του Θησαυρού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Lancaster, F.W.: Vocabulary Control for Information Retrieval, Information Resources Press, Washington 1972, 6. 1-6, 22-25
- [2] Council of Europe: Multilingual Thesaurus - EUDISED, Paris, 1973, 6. 5-19
- [3] O.H.E.: ΘΗΣΑΥΡΟΣ MACROTHESAURUS, 1985
- [4] Council of Europe: Ευρωπαϊκός Θησαυρός Εκπ/σης (ελληνική απόδοση), Λουξεμβούργο, 1991
- [5] ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization): UNESCO IBE / Education Thesaurus, Λωζάνη 1984
- [6] CEDEFOP / European Centre for the Development of Vocational Training: Multilingual Thesaurus of Vocational Training, Λουξεμβούργο, 1992

Ρένα Γούναρη

Καθηγήτρια Φιλολόγος

Δημόσιας Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης

Λυκείου 26 153 41 Αγία Παρασκευή Αττικής